

Leipäjonot ja köyhyys Suomessa:

*Köyhyyttä poliittisen
luottamushenkilön
näkökulmasta*

Jari J. Marjanen

*Helsingin sosiaali- ja terveyslautakunnan
toinen jaosto (Vihreä liitto)*

Alustajan kokemustausta

- Helsingin työvoimatoimikunta: kolme kautta (*Akava*), varajäsen 2000—2002 & 2003—2005 ja varsinainen jäsen vuoteen 2008 saakka (tv-toimikuntien lakkautus)
- Helsingin te-toimikunta, varajäsen (2009)
- Helsingin sosiaalilautakunnan ensimmäinen aikuispalvelujen muutoksenhakujaosto: varsinainen jäsen 2009—2012
- sosiaalioikeutta hallinto-oikeuden aineopintojen yhteydessä HY:ssä

Oikeudellinen ja moraalinen velvoite

- Perustuslain 19 §, *Oikeus sosiaaliturvaan* (vrt. esim. Yrjö Mattilan alustus)
- Tuori & Kotkas, *Sosiaalioikeus* (2016), katkelmia: "päätöksenteon nojautuminen edes laillisuusharkintaan – tarkoituksenmukaisuusharkinnasta puhumattakaan – ei ole sama asia kuin lainsäädännön ilmaisemien oikeusnormien mekaaninen soveltaminen, vaan sovellettavat säännökset saattavat sisältää joustavia oikeusnormeja tai yleislausekkeita, jotka edellyttävät tapauskohtaista tulkintaa." Jonkin verran enemmän painoa on Tuorin ja Kotkaksen mukaan annettava kunnan monijäsenisen toimielimen päätöksille

Oikeudellinen ja moraalinen velvoite 2

- *Sananlaskut 14:31*

Joka vaivaista sortaa, se herjaa hänen Luojaansa, mutta se häntä kunnioittaa, joka köyhää armahtaa.

- *Luukas 6:20*

Μακάριοι οί πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. (Autuaita [olette te] köyhät, sillä teidän on Jumalan valtakunta.)

*Toinen jaosto = "muut kuin toimeentulotuki"
(suomeksi vireillepannut asiat)*

Esittelijöinä

- lastensuojelun johtaja
- nuorten palvelujen ja aikuistyön päällikkö
- vammaistyön johtaja
- perhe- ja sosiaalipalvelujen johtajalääkäri
- sairaala-, kuntoutus- ja hoivapalvelujen osastopäällikkö
- psykiatria- ja päihdepalvelujen johtaja
- terveysasemien johtajalääkäri
- asiakasmaksupäällikkö

Asiaryhmittäin: lyhyehkö kokous (to 2.2.)

- (Järjestäytymis- ja ilmoitusasiat sekä tartuntatautilain mukaiset asiat jätetty huomioon ottamatta)
- omaishoidon tuki: 2
- ympärivuorokautinen hoito: 2
- henkilökohtainen apu: 3
- kuljetuspalvelu: 10

- asiakaspalvelumaksut
- maksut käyttämättä jätetystä varatusta ajasta
- viranhaltijapäätösten toimeenpanokiellot

Esimerkkejä 2. jaoston käsittelemistä tapauksista (1.)

- **Oikeuslähdehierarkian** nojalla jaosto **ei** ole oikeudellisesti sidottu viranhaltijatason eli sosiaali- ja terveystieteiden sisäisiin ohjeisiin.
- Hallinto-oikeuden **yleiset periaatteet ("YSOTL")**, HL 6 §, on kuitenkin otettava huomioon, ja sisäinen ohjeistus voi edistää yhdenvertaisuuden sekä luottamuksensuojan toteutumista.
- Yksityistä hakijaa koskevat päätökset ovat salassa pidettäviä (*L viranomaisten toiminnan julkisuudesta* 24.1,25 §), joten esitykseni on pakostakin **yleisluonteinen**

Esimerkkejä 2. jaoston käsittelemistä tapauksista: köyhyyden muotoja (2.)

- Kokopäiväistä hoitopaikkaa vaikea saada – pyrkimys hoitaa kotona mahdollisimman pitkään toisaalta hyvä
- Kuljetuspalveluista runsaasti äänestyksiä
- Ulosmittaus: muutkin kuin elatusmaksut vähennyskelpoisia, äänestyspäätöksiä

Helsingin kaupungin vuoden 2017 talousarviosta (Kv __.11.-16)

- Sosiaali- ja terveysviraston menot 2,025 miljardia euroa
- "Nämä ovatkin tuhansia euroja eli luvuista puuttuu kolme nollaa perästä." (Ltk:n ensikertalainen vihreä jäsen.)
- Perustoimeentulotuki siirretty Kansaneläkelaitokselle: vuoden 2017 menoissa ainoastaan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen kustannukset, joten edell. vuosien luvut eivät vertailukelpoisia — osa "siirtelyä taskusta toiseen": myönnetään toimeentulotukea asiakasmaksuihin

EOA:n toimintakertomus vuodelta 2012

- "Osa asukkaista joutuu turvautumaan toimeentulotukeen. Tämä voi aiheutua siitä, että maksu on asukkaan maksettavaksi liian korkea **eikä sitä ole alennettu, vaikka asiakasmaksuja koskeva lainsäädäntö ohjaa näin toimimaan**. Mielestäni perinnästä huolehtivan tahon tulee yhdessä toimeentulotuen myöntämisestä vastaavan tahon kanssa luoda menettelytavat asiakkaiden sosiaalisia ja taloudellisia oikeuksia vaarantavien tilanteiden tunnistamiseksi ja korjaamiseksi.
- Kuten olen kanteluratkaisuissani todennut, tämä voi merkitä muun muassa sitä, että toimeentulotukea hoitavan viranhaltijan tulee ohjata asiakasta hakemaan maksun alentamista tai sen poistamista ja tarvittaessa oma-aloitteisestikin selvittää edellytyksiä maksun muuttamiseksi ainakin silloin, kun asiakas ei siihen kykene. Tällainen menettely toteuttaa myös hyvän hallinnon periaatteita. **Toimeentulotuen myöntämisen sijasta tai sen ohella on perustellumpaa harkita maksun alentamista tai sen poistamista.**"

Oikeuden saatavuus ja vähävaraiset

- Hallintotuomioistuin- ja vakuutusoikeuslinja: päätöksistä ei (sosiaaliasioissa) peritä maksuja
- HLL 74 ja 75 §, viittaus OK 21 lukuun: *oikeudenkäyntikulujen korvaaminen*
- *Oikaisuvaatimuksen* käsittely hallintomenettelyä eikä (vielä) hallintolainkäyttöä: harkintavaltaa $\approx$ liikkumavaraa enemmän, ei mahdollisuuksia korvata oikeudenkäyntikuluja, vaikka kuluja voi hakijalle muodostua

Oikeuden saatavuus ja vähävaraiset 2

- Onko köyhillä/vähävaraisilla asiansa ajamiseen tarpeeksi
  - tietoja
  - voimia
  - suhdeverkostoa (liittyy tietoonkin)
  - "rohkeutta"
  - kielitaitoa?
- Sosiaalioikeuteen perehtyneitä riippumattomia lakimiehiä vähän, asiakkailta tietenkin kehnosti maksukykyä
- Hgissä päätökset koetettu perustella hyvin

Jaoston tilastoa viime vuodelta

- **611 käsiteltyä** oikaisuvaatimusta, joista poistettuja neljä ja tutkimatta jätettyjä 21, yksi valmisteluun palautettu ja 64 jätetty pöydälle
- **pääasjatarkeisuus** annettu siis $611 - (4 + 21 + 1 + 64) = 611 - 90 = \mathbf{521}$ oikaisuvaatimukseen
- näistä jaosto pysytti 364 ja **muutti 157 viranhaltijapäätöstä** ($157/521 \approx 30,13\%$)
- tarkempia lukuja Excel-taulukossa

Kannustavaako?

kannus (substantiivi, < *kanta*) **1.** jalkineen kantaan kiinnitettävä metalliesine, jota ratsastaja käyttää apuna hevosen hallitsemisessa; **2.** kuv. **a.** kannusmaisesta kasvannaisesta kanalintujen koiraiden ja eräiden muidenkin eläinten jalassa, **b.** kasvit. ontto, pitkä, us. kaareva mesiäinen (terä- t. verholehden kapea suppilomainen lisäke); **3.** (substantiivi, < lp. *gobdes, govdes*) arpa-kannus, noitarumpu.

kannustaa (verbi, < *kannus*) **1.** painaa, iskeä kannuksilla, **2.** (itämurteissa kukosta) astua kanaa, **3.** kuv. *innostaa*, yllyttää, kiihottaa.

Nykysuomen sanakirja, täydennykset: *Kielitoimiston sanakirja* ja *Suomen sanojen alkuperä* sekä dosentti Terhi Ainiala

Ylevä lopetus — Oiva Paloheimo

”--- tämä maailma on melkoinen, rikas, laaja ja värikäs, hetkittäin kauniskin. Täällä on suoraan sanoen kaikkea, ei mitään meiltä puutu. Älähän sentään, **yksi puuttuu. Se on — oikeudenmukaisuus.** Huomautan tästä sinulle ajoissa, että tiedät pitää varasi. --- Hyvä on, kasva siis kelpo mieheksi ja koeta etsiä tähän maailmaan se ainoa, joka täältä puuttuu! Tiedät jo, mikä se on.”